

BÖLÜM 14

ÇOCUK-ERGEN VE RUH SAĞLIĞI

Pınar ÇİÇEKOĞLU ÖZTÜRK¹

*“Ebeveynlerimizi kaybettiğimiz zaman geçmişimizi kaybederiz,
ama bir çocuğu kaybettiğimizde kaybolan geleceğimizdir”*

GİRİŞ

Çocukluk ve ergenlik dönemi, birbirinden ve erişkinlikten farklı özelliklere sahip çeşitli dönemlerden oluşmaktadır (0-1 yaş, 2-3 yaş, 4-6 yaş, 7-11 yaş, 12-18 yaş gibi). Bu dönemlerde döneme özgü yaşanan ruhsal sorunlar çocukluk dönemindeki değişim ve gelişimi aksatan ve erişkinlik döneminde de etkileri devam eden, biyopsikososyal işlevselliği olumsuz etkileyen önemli bir problem olmaya devam etmektedir. Bu nedenle her bir yaş dönemine özgü görülebilecek ruhsal sorunların ve olası risk etmenlerinin belirlenmesi, gerekli önlemlerin alınması koruyucu ruh sağlığı açısından çok önemlidir. Çocuk ve ergen ruh sağlığı düşünüldüğünde ruhsal bozukluklara ilişkin çağdaş yaklaşım ruh sağlığı kliniklerinin yanı sıra okullarda, aile sağlığı merkezlerinde, çocuk ıslahevi ve yetiştirme yurtlarında, yani çocuk ve ergenin yaşam ortamlarında psikolojik destek ve takibi, çocuk ve ergenle iletişim içinde bulunan ebeveyn ve eğitimcilere yol göstermeyi önermektedir (1). Bu ise psikiyatrist, psikiyatri hemşiresi, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, rehberlik ve psikolojik danışmaların içinde yer aldığı bir ekip çalışması ile mümkündür.

¹ Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği AD, pcicek78@hotmail.com

multidisipliner bir yaklaşım belirlenerek sağlık sistemi, okul ve aile arasında işbirliğinin sağlanmasında ve geliştirilen programların uygulanmasında hemşirelere önemli roller düşmektedir.

KAYNAKLAR

1. Kuzucu Y. *Küçükler için büyüklere çocuk ve ergen ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık. 2019.
2. Buldukoğlu K. Çocuk-ergen ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin kavramsal temelleri. *Türkiye Klinikleri Psychiatric Nursing - Special Topics*. 2015;1(2):1-7.
3. TC Sağlık Bakanlığını. *Hemşirelik yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik 2011*. (17.05.2022 tarihinde <http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr/files/tr/yasa-ve-yonetmelikler/yonetmelikler/19-nisan-2011-hemsirelik-yonetmeliginde-degisiklik/hemsirelik%20%202011.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
4. Öz İ. *Çocuk olmak: çocuk ve iletişim*. Ankara: Kök Yayıncılık; 2006.
5. Kapısız Ö, Karaca S. Erken çocukluk döneminde görülen davranışsal sorunlar ve psikiyatri hemşiresinin rolü. *Journal of Academic Research in Nursing*. 2018;4(2):112-119. doi:10.5222/jaren.2018.112
6. Köroğlu, E. *Amerikan Psikiyatri Birliği DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. (Köroğlu E, çev. ed.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2013. p. 226-228.
7. Başoğlu C. Nörogelişimsel Bozukluklar ve Hemşirelik Bakımı. Baysan Arabacı L. (ed.) *Ruh Sağlığı ve Hastalıklarında Temel Hemşirelik Bakımı* içinde. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri; 2020.p. 84-110.
8. Günay Ay M, Kılıç BG. Nörogelişimsel bozukluklar ve empati. *Ortadoğu Tıp Dergisi*. 2019; 4(11): 585-595. doi:10.21601/ortadogutipdergisi.527937
9. Aksoy UM. Nörogelişimsel bozukluklar: bir ağacın farklı dalları. *İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Tıp Dergisi*. 2019; 11(ek): 1-4. doi: 10.5222/iksstd.2019.26121
10. APA. *Highlights of changes from DSM-4-TR to DSM-5 2014*. American Psychiatric Publication. (29.01. 2022 tarihinde APA_DSM_Changes_from_DSM-IV-TR_-to_DSM-5%20(1).pdf adresinden ulaşılmıştır).
11. Polat Tüysüz B. Özgül Öğrenme Bozukluğu. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 293-99.
12. Uzun Çiçek A. Tik Bozuklukları. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 317-27.
13. Maenner MJ, Shaw KA, Bakian AV. et al. Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among children aged 8 years — autism and developmental disabilities monitoring network, 11 Sites, United States, 2018. *Morbidity and Mortality Weekly Report*. 2021;70(11): 1–16. doi: 10.15585/mmwr.ss7011a1.
14. Kılıçaslan F, Küçük MÖ. Otizm Spektrum Bozuklukları. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 259-72.

15. Peçinel Yazıcı İ. Dışa Atım Bozuklukları Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 613-23.
16. Baysan Arabacı L, Taş G. Yıkıcı Bozukluklar, Dürtü Denetimi, Davranım Bozuklukları ve Hemşirelik Bakımı. Baysan Arabacı L. (ed.) *Ruh Sağlığı ve Hastalıklarında Temel Hemşirelik Bakımı* içinde. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri; 2020.p. 124-39.
17. Kara H. Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-II* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 655-63.
18. Ercan ES, Polanczyk G, Akyol Ardıç U. et al. The prevalence of childhood psychopathology in Turkey: a cross-sectional multicenter nationwide study (EPICPAT-T). *Nordic Journal of Psychiatry*. 2019; 73(2):132-140. doi: 10.1080/08039488.2019.1574892
19. Semerci B. *Birlikte büyütelim: Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım; 2021.
20. Semerci B, Tarakçıoğlu MC. Oyun Döneminde Anksiyete Bozuklukları. İşeri E. et al.(ed). *Oyun Dönemi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2018. p. 427-46.
21. Turna F. Yaygın Anksiyete Bozukluğu. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 437-43.
22. Budagova G. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 277-92.
23. Polanczyk GV, Willcutt EG, Salum GA. et al. ADHD prevalence estimates across three decades: an updated systematic review and meta-regression analysis. *International Journal of Epidemiology*. 2014;43: 434 - 442. doi: 10.1093/ije/dyt261
24. Posner J, Polanczyk GV, Sonuga-Barke E. Attention-deficit hyperactivity disorder. *The Lancet*. 2020; 395(10222): 450-462. doi: 10.1016/S0140-6736(19)33004-1
25. Jensen CM, Steinhausen HC. Comorbid mental disorders in children and adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder in a large nationwide study. *Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*. 2015; 7(1):27-38. doi:10.1007/s12402-014-0142-1
26. Özyurt G, Emiroğlu N. Yıkıcı duygudurum düzenleyememe bozukluğunda irritabilite. *Turkish Journal of Child Adolescent Mental Health*. 2019;26(2): 63-67. doi: 10.4274/tjcamh.galenos.2019.2019.04.07
27. Semerci B. *Artık büyüdüm: ergen ruh sağlığı*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım; 2016.
28. Çam MO, Topcu EM. Çocukluk dönemi dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliği. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2019;35 (3):147-154.
29. Yorulmaz DS, Karadeniz H. Gençlerin mental sağlığının korunmasında halk sağlığı hemşirelerinin rolü. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2020;2(3): 213-222.
30. Önal Sönmez A. Çocuk ve ergenlerde yeme bozuklukları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2017;9(3): 301-316. doi:10.18863/pgy.288643
31. Çam HH. Ergenlerde yeme bozukluğu görülme sıklığı ve ruhsal semptomlarla ilişkisi. *Turkish Journal of Public Health*. 2017;15(2): 96-105.

32. Eray Ş. Ergenlerde Yeme Bozuklukları. Ercan ES. et al.(ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi-I* içinde. Ankara: Akademisyen Kitapevi; 2020. p. 597-605.
33. Ryan ND. Treatment of depression in children and adolescents. *The Lancet*. 2005;366(9489):933-40.
34. Olfson M, Druss BG, Marcus SC. et al. Trends in mental health care among children and adolescents. *The New England Journal of Medicine*. 2015;372(21): 2029–2038. doi: 10.1056/NEJMsa1413512
35. Mojtabai R, Olfson M, Han B. National trends in the prevalence and treatment of depression in adolescents and young adults. *Pediatrics*. 2016; 138 (6): 1-10. e20161878. doi:10.1542/peds.2016-1878
36. Zubrick SR, Hafekost J, Johnson SE. et al. The continuity and duration of depression and its relationship to non-suicidal self-harm and suicidal ideation and behavior in adolescents 12–17. *Journal of Affective Disorders*. 2017; 1(220): 49-56. doi:10.1016/j.jad.2017.05.050
37. WHO. *Depression and other common mental disorders: global health estimates*. Geneva 2017. (17.05.2022 tarihinde <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/254610/WHO-MSD-MER-2017.2-eng.pdf> adresinden erişilmiştir).
38. Eskin M. Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2000;3(4): 228-234.
39. Çiçekoğlu Öztürk P, Ünsal G, Karaca S. Ergenlere verilen çatışma yönetimi programının değerlendirilmesi: yetiştirme yurdu örneği. *Humanistic Perspective*. 2021;3(2): 433-449. doi: 10.47793/hp.901672
40. Bayrak NG, Gürhan N, Karakaş D. Türkiye’de çocuk izlem merkezleri, adli görüşme süreci ve hemşirelerin rol-sorumlulukları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2021;37 (3): 217-222. doi: 10.53490/egehemsire.667533
41. Korkmaz G, Karaca S. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığına Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği Yaklaşımı. Ünsal Barlas G, (ed). *Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği içinde*. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2018. p.42-49.
42. Zengin M, Yayan EH. Toplum Ruh Sağlığında Çocuk ve Ergenin Durumu. Aylaz R, (ed). *Toplum Ruh Sağlığında Hemşirelik Yaklaşımları içinde*. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.36-40
43. Çaynak S, Şimşek Arslan B, Hallaç S. et al. Ülkemizde çocuk ve adölesan psikiyatrisi hemşireliğinin durumunun bir uygulama ve bir yönetmelik bağlamında değerlendirilmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2019; 10(3): 227-231. doi:10.14744/phd.2019.03371
44. Caine ED, Kerry L, Knox KL. et al. Public Health and Population Approaches for Suicide Prevention. Cohen N, Galea S, (ed). *In Population Mental Health*. Abingdon, Oxon: by Routledge; 2011.p.213-231.
45. Ayhan CH, Uluman Ö, Buzlu S. Çocuk ve ergenin ruh sağlığını koruma ve geliştirmede önemli bir güç: hemşireler. *Journal of Academic Research in Nursing*. 2022;8(2): 87-96. doi:10.55646/jaren.2022.08769